

69. ריב הרועים (פרק י"ג פסוקים א'-ז')

א. הקדמה

הקב"ה הציל את אברם ושרי מהרעב ומפרעה, והם חזרו לארץ בשלום וברכוש רב. אברם חזר למקום המזבח שבנה בין בית אל ובין העי, שם הודה לה' על הצלתו,¹ וגם המשיך לקרוא בשם ה' ולפרסם את האמונה בו.²

המקנה הרב שהיה לאברם וללוט הצריך אותם למצוא מקום נרחב למרעה. שטחי מרעה רבים היו שייכים לגויים שגרו באזור. הייתה מצוקת מקום!³ כיצד יסתדרו רועי אברם ורועי לוט עם מעט שטחי המרעה שהם הפקרו? מה הם יעשו? רועי אברם התאמצו לחפש ולמצוא שטחי הפקר עבור צאנם גם במקומות רחוקים, אולם רועי לוט מצאו פתרון קל יותר... הם פשוט הרשו לעצמם לרעות בשדות אחרים, בטענה ש"זה שלנו..."⁴ לפי הרמב"ן, הם אף דחקו את רועי אברם ממקומות מרעה שהם מצאו.⁵ רועי אברם הוכיחו את רועי לוט על מעשיהם, ובין הרועים התפתחה מריבה.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

א וַיֵּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלוֹט עָמּוּ הַנֶּגְבָה: ב וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד
היה לו רכוש רב בַּמִּקְנָה בבהמות⁶ בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב: ג וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד-בֵּית-אֵל עַד-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-הָיָה שָׁם אֵהְלָה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית-אֵל וּבֵין הָעֵי: ד אֶל-מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר-עָשָׂה שָׁם
בְּרֵאשִׁיטָה⁷ וַיִּקְרָא שָׁם אַבְרָם בְּשֵׁם י-ה-ו-ה ה הוֹדָה לַה' עַל הַצִּלָּתוֹ,⁸ וְכֵן הַמְשִׁיךְ לַלְמַד וּלְפָרְסָם אֶת הָאֱמוּנָה בַּה'!⁹
ה וְגַם-לְלוֹט הֵהָלֵךְ אֶת-אַבְרָם עִם אַבְרָם הָיָה צֹאן-וּבָקָר וְאֵהְלִים: ו וְלֹא-נִשְׂא אֶתֶם הָאָרֶץ לֹא הָיָה
מִסְפִּיק מָקוֹם מֵרַעָה בָּאוֹתָהּ אֶרֶץ¹⁰ לְשֹׁבֵת יַחֲדָיו כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכְלוּ לְשֹׁבֵת יַחֲדָיו: ז וַיְהִי-רִיב בֵּין
רֹעֵי מִקְנֵה-אַבְרָם וּבֵין רֹעֵי מִקְנֵה-לוֹט וְהַפְּנֵעֵי וְהַפְּרָזִי אֵז בָּאוֹתוֹ זִמְן יֵשֵׁב בָּאָרֶץ וְהֵם הָיוּ הַבְּעָלִים שֶׁל
הִרְבֵּה מֵהָאֲדָמוֹת!¹¹

ג. מנגינת הכתוב

מה עושים כשיש מצוקה? מה עושים כשיש בעיה?
האם מתאמצים למצוא פתרון ראוי או שמוצאים פתרון קל על חשבונם של אחרים...

1 אב"ע לפסוק ג'.

2 רש"י לפסוק ד'.

3 רש"י לפסוק ו', ועיינו עוד רש"י ורמב"ן לפסוק ז' - "והכנעני והפרזי אז יושב בארץ".

4 רש"י לפסוק ז': "ויהי ריב - לפי שהיו רועים של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים נתנה הארץ לאברם, ולו אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גזל, והכתוב אומר 'והכנעני והפרזי אז יושב בארץ' ולא זכה בה אברם עדיין".

5 רמב"ן לפסוק ז': "ועל דרך הפשט הייתה המריבה על המרעה, כי לא נשא אותם הארץ, וכאשר היה מקנה אברם רועה באחו, היו רועי לוט באים בגבולם ורועים שם".

6 'מקנה' הוא שם כולל לצאן, לבקר ולבהמות עבודה שיש לאדם (מילון אבן שושן).

7 "...היה חפץ לשוב מהרה אל מקום המזבח להבין ולהורות כראשונה" (ספורנו לפסוק ב').

8 על פי אב"ע.

9 על פי רש"י לפסוק ד' וכן ספורנו לפסוק ב'.

10 באותו אזור. לא היה לארץ מקום לשאת - 'להרים ולהחזיק' את שניהם.

11 רש"י.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת:

בצד ימין, למידה מתוך הפסוקים:

ישנן ארבע משימות:

- סימון הדרך שבה חזר אברם ממצרים.
- איתור מקום המזבח.
- הבנת המילים המתארות את רכושם הרב של אברם ושל לוט.
- מתוך הפסוקים יש לדייק שהריב היה בין הרועים (ולא בין אברם ללוט בעצמם)!

בצד שמאל:

- זיהוי וסימון המשפטים שיכלו להיאמר ע"י רועי אברם ורועי לוט.
- קריאת המשפטים ברצף - כדאי בצורה של דו-שיח בין שני ילדים. אפשר לעשות בכיתה הצגה עם הילדים.
- ניתן לזהות בציור את ההבדלים בין הבהמות של רועי לוט לבין אלה של רועי אברם. מדרש רבה: "רבי ברכיה בשם רבי יהודה ב"ר סימון אמר: בְּהֶמְתּוֹ של אברהם אבינו היתה יוצאה זמומה (עם זמם על פיה, שלא תאכל מהשדות) ובהמתו של לוט לא היתה יוצאה זמומה."

הרחבות והמחשות נוספות:

- להעלות בכיתה עוד דוגמאות של בעיות שניתן לפתור בצורה קלה אך אסורה או בצורה שדורשת יותר מאמץ אבל היא נכונה. (מה יעשה ילד ששכח להביא אוכל לארוחת עשר? מה יעשה ילד שאין לו עיפרון? וכדומה)

"ולא-נשא אתם הארץ לשבת יחדו כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רָב"

א. הקיפו את המשפטים של רועי לוט בצבע אחד ואת המשפטים של רועי אברם בצבע אחר.

ב. מתחו קווים מהמשפטים אל הרועים שאומרים אותם.

בואו נקח מהם!

אסור לגנוב!

אבל זה צריך להיות שלנו!

הם לא נתנו לנו רשות!

מה אכפת לנו!

זאת עברה!

אף אחד לא רואה...

ה' רואה הכל!

רועי אברם

רועי לוט

ג. קראו את המשפטים ברצף (בצורה של דו-שיח).

ריב הרועים

(פֶּרֶק יג פסוקים א-ז)

יחידה 69

א וַיֵּלֶךְ אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לּוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנִּגְבָּה:
ב וְאַבְרָם בְּכַד מָאֹד בְּמִקְנֵה בֶּכֶסֶף וּבְהֶבֶב: ג וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנִּגְבַּי וְעַד־
בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שָׁם אֱהֱלָה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין
הָעֵי: ד אֶל־מָקוֹם הַמְּזֻבָּח אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֹאשֹׁנָה וַיִּקְרָא שֵׁם אַבְרָם
שָׁם יֶהֱוֶה־וָה: ה וְגַם לְלוֹט הֵלֵךְ אֶת־אַבְרָם הָיָה צֹאן־וּבָקָר וְאֵהֱלִים:
וְלֹא־נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשַׁבֵּת יַחְדָּו כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכֻלוּ לְשַׁבֵּת
יַחְדָּו: ז וַיְהִי־רִיב בֵּין רֹעֵי מִקְנֵה־אַבְרָם וּבֵין רֹעֵי מִקְנֵה־לוֹט וַהֲבִנְעֻנִי
וְהִפְרִי־אִי יֹשֵׁב בָּאָרֶץ:

א. סמנו במפה את הדרך שבה חזר אברם ממצרים.

ב. אברם חזר אל מקום המזבח. שהיה:

בין _____ - _____ וּבֵין ה' _____.

ג. על מי נאמרו המלים האלה:

"כְּבֹד מָאֹד בְּמִקְנֵה בֶּכֶסֶף וּבְהֶבֶב" - נֶאֱמַר עַל _____
"הָיָה צֹאן וּבָקָר וְאֵהֱלִים" - נֶאֱמַר עַל _____

ד. הקיפו במעגל את אלו שביניהם היה ריב.

לוט רועי לוט אברם רועי אברם

70. פרידת לוט מאברם (פרק י"ג פסוקים ח'–י"ג)

א. הקדמה

דבר המריבה בין הרועים הגיעה לאברם, והעניין ציער אותו מאוד. לוט היה אחיין של אברם (בנו של הרן, אחי אברם), ואחרי שהוא התייתם בגיל צעיר מאביו, לקח אותו אברם תחת חסותו. במשך שנים דאג אברם לכל צרכיו של לוט, חינוך אותו, לימד אותו ולקח אותו עמו לכל מקום שהוא הלך. עכשיו לוט היה כבר בוגר ועשיר. היו לו מקנה רב ורועים משלו, הוא התנהג באופן עצמאי לפי שיקול דעתו, וכבר לא רצה כל כך להקשיב להדרכות של אברם. כשאברם ראה שלוט איננו מוכיח את רועי צאנו, שהוא מוכן להתעשר גם על חשבון אחרים (ההיפך ממידת החסד של אברם) ושהמצב הזה גורם למריבה בין הרועים, עלה בלבו חשש כבד שהמריבה עלולה להתפתח גם למריבה בינו לבין לוט. מה יעשה אברם?

אברם החליט להציע ללוט להיפרד מעליו. לוט הסכים מיד... לוט בחר לעזוב את אברם ולעבור לשבת בערי כיכר הירדן. היה זה מקום עשיר מאוד במים ובמרעה. ואף שגרו במקום זה אנשים רשעים מאוד, הסיכוי שהוא יוכל להתעשר עוד, גבר אצל לוט על סכנת ההתחברות עם אנשים רשעים.

חשוב להסביר לתלמידים שבאותו הזמן היה כיכר הירדן מקום פורה מאוד, ובו נחלי מים מתוקים ומרעה עשיר. רק בהמשך עתיד הקב"ה להעניש את אנשי המקום במהפכת סדום ועמורה, נחלי המים המתוקים עתידים להפוך לים המלח, והמקום היפה והפורה עתיד להפוך למקום חרב ושומם. לוט, שבחר לגור בין רשעים מתוך רצון לעושר, יאבד את רוב משפחתו ואת כל רכושו.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

ח וַיֹּאמֶר אֲבֹרָם אֶל-לוֹט אֲלֵ-נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ וּבֵין רְעִי וּבֵין רְעִיךָ כִּי-אֲנָשִׁים אֲחִים קְרוּבִים¹ אֲנַחְנוּ: ט הֲלֹא הָרִי² כָּל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ וְאַתָּה יָכוֹל לִבְחֹר לְגֹר בְּכָל אֲזֹר שְׂתַרְצָהּ הַפֶּרֶד נָא מֵעָלַי אִם-הִשְׁמָאֵל וַאֲיִמָּנָה אִם תִּבְחַר לִלְכַּת שְׂמָאלָה - אֲנִי אֵלֶךְ יְמִינָהּ וְאִם-הִיִּמִין וַאֲשַׁמְאִילָהּ וְאִם תִּבְחַר לִלְכַּת יְמִינָה - אֲנִי אֵלֶךְ שְׂמָאלָה: י וַיֵּשְׂא-לוֹט אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-כָּל-כְּפָר הַיַּרְדֵּן⁴ כִּי כָּלָה מִשְׁקָהּ יֵשׁ בָּהּ הִרְבֵּה מִיַּם הַמִּשְׁקִים אֶת הָאֲדָמָה לְפָנָיו שְׁחַת יֵה-וָה זֶה הָיָה לִפְנֵי שֶׁ' הַשְׁחִית אֶת-סְדֹם וְאֶת-עַמּוּרָה וְהַמָּקוֹם הָיָה כְּגֹן יֵה-וָה כְּמוֹ גֶן עֵדֶן (שְׁזֶרֶם בּוֹ נָהָר שֶׁהִשְׁקָה אֶת הַגֶּן)⁵ כָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְכִמוֹ אֶרֶץ מִצְרַיִם (שְׁזֶרֶם בּוֹ הַנִּילוֹס וּמִשְׁקָה אֶת גְּדוּתוֹ) - כִּךְ הָיָה כָּל הַשְׁטַח מִסְדוֹם וְעַמּוּרָה בְּאֶכָּה עַד הָעִיר שִׁשְׁמָה צָעַר: יא וַיִּבְחַר-לוֹ לְלוֹט אֶת כָּל-כְּפָר הַיַּרְדֵּן וַיֵּסַע לְלוֹט מִקֶּדֶם מְקוֹדֵם, לוֹט עָזַב רָאשׁוֹן אֶת הַמָּקוֹם שָׁבוּ הֵם יִשְׁבוּ⁶ וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו: יב אֲבֹרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן וְלוֹט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכְּפָר וַיֵּאֱהָל הַעַמִּיד אֶת אוֹהֵלּוֹ עַד-סְדֹם (שֶׁהָיְתָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה בְּאוֹתוֹ אֲזֹר): יג וְאֲנָשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים אֲנָשִׁים בְּעָלֵי חַטָּא לִי-וָה מְאֹד: הַתּוֹרָה מַעֲדָה עַל אֲנָשֵׁי סְדוֹם שֶׁהֵם הָיוּ מְאֹד רָשָׁעִים⁷ וְלִמְרוֹת זֹאת לֹא נִמְנַע לוֹט מִלְּגוֹר אִיתָם, מִפְּנֵי הַמִּרְעָה הָרַב שֶׁהוּא יָכוֹל לִמְצוֹא שָׁם.⁸

1 רש"י. (וניתן להסביר שבתורה לאחיין קוראים גם 'אח').

2 מעיקרה זו מילת שאלה - "האם לא כל הארץ לפניך?" (עיינו ב"דעת מקרא").

3 מצאנו ש"מיין" בתורה הוא כינוי לצד דרום, ו"שמאל" הוא כינוי לצד צפון. על פי זה הציע אברם ללוט לפנות צפונה או דרומה. לעומת זאת, לוט בחר לפנות מזרחה, לאזור סדום (עיינו תרגום אונקלוס, תרגום יונתן, ספורנו לפסוק י"א וכן ב"דעת מקרא").

4 המישור הרחב על גדות נהר הירדן נקרא "כיכר הירדן".

5 כדברי הכתוב: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים" (בראשית ב', י'). אפשר להיזכר עם התלמידים בפסוק זה.

6 על פי תרגום אונקלוס. (קשה להסביר 'מקדם' = 'ממזרח', כי נסיעה מבית אל לכיוון סדום היא נסיעה למזרח).

רש"י אומר בשם חז"ל שלוט "הסיע עצמו מקדמונו של עולם" (מה). אמר אי אפשר לא באברם ולא בא-לוקיו".

7 רש"י: "רעים - בגופם, וחטאים - בממונם, לה' מאד - יודעים ריבונם ומתכוונים למרוד בו".

8 על פי רש"י.

ג. מנגינת הכתוב

ריבוי ממון הוא סוג של ניסיון עבור האדם. גם לאברם וגם ללוט היו ממון ומקנה רב. אך בעוד שאברם השתמש בממונו לעשיית חסד עם אחרים והקפיד מאוד שלא לפגוע בממונו של אחרים - אצל לוט הממון השפיע עליו לרעה. ההתלהבות שלו מריבוי הממון והמקנה גרמה לו ולרועים שלו הרבה מכשולים: מרעה בשדות של אחרים, מריבה עם רועי אברם, ולבסוף - התרחקות מהצדיק והתקרבות לאנשי סדום הרשעים, רק כדי לזכות בשטחי מרעה משובחים ובעושר רב יותר.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת:

בצד ימין, למידה מתוך הפסוקים:

- במשימות א', ב' מתבקשים התלמידים לאתר בפסוקים את המילים שבהן הצעתו של אברם ללוט, ולהסביר את ההצעה.
- משימה ג' עוסקת בתיאור כיכר הירדן כמקום פורה מאוד, והתלמידים מתבקשים למצוא בפסוקים את שני המקומות - גן ה' (גן עדן) וארץ מצרים - שאליהם משווה התורה את כיכר הירדן.
- משימה ד' עוסקת בהתנהגותם של אנשי סדום.

בצד שמאל:

- המשימות שבחלק הראשון עוסקות בדמיון שבין כיכר הירדן לגן עדן ולנילוס בארץ מצרים.
- המשימות שבחלק השני עוסקות בהבדל בין התנהגותם של אברם ושרי לבין התנהגות אנשי סדום, מתוך התייחסות להתלבטות של לוט. כדאי מאוד לפתח בכיתה שיחה בעניין זה.

הרחבות והמחשבות נוספות:

פרקי אבות ה', י': "ארבע מדות באדם. האומר: שלי שלי ושלך שלך - זו מדה בינונית ויש אומרים זו **מדת סדום**. שלי שלך ושלך שלי - עם הארץ. שלי שלך ושלך שלך - חסיד. שלי שלי ושלך שלי - רשע."

בסדום לא היה מושג של נתינה, של חסד. רק "שלי שלי ושלך שלך!", כלומר: "אני לא אבקש ממך לתת לי שום דבר, ואתה אל תבקש ממני!" יותר מכך, החוק בסדום **אסר** על עשיית חסד וקבע עונשים למי שיעבור על החוק!

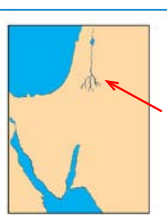
"ניקא את כל כפר הירדן כי כלה משקה"

חלק א'

א. כתבו כותרת לכל אחד מהציורים.

תרמילן
כפר הירדן. גן עדן. מצרים

פישון
גיחון
חזקל
פרת

ב. ציור צמחיה ירוקה ליד הנהרות שבציורים.

ג. שאלה לדיון בכיתה: במה דומים שלשת המקומות?

חלק ב'

א. מצאו את ההבדלים בין בית בסדום לבין האהל של אברהם ושרי.

ב. שאלה לדיון בכיתה: מדוע לדעתכם בחר לוט ללכת לסדום?

פרדת לוט מאברהם

(פרק יג פסוקים ח-יג) יחידה 70

ה וְיֹאמֶר אֲבֹרָם אֶל-לוֹט אֲלֵ-נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ וּבֵין רָעִי וּבֵין רָעִיךָ כִּי-אֲנָשִׁים אַחֲוִים אָנַחְנוּ: ה הֲלֹא כָל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָד נָא מֵעַלִּי אֶם-הִשְׁמָאל וְאִם-הַיָּמִין וְאֶם-הַיָּמִין וְאֶם-הַיָּמִין: וַיִּשְׂא-לוֹט אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-כָּל-כְּפַר הַיָּרְדֵּן כִּי כָלָה מִשְׁקָה לְפָנָיו שָׁחַת י-ה-ו-ה אֶת-סְדֹם וְאֶת-עֲמֹרָה כֵּן - י-ה-ו-ה פָּאֲרָץ מִצְרִים בְּאֶחָה צֶעַר: יֵא וַיִּבְחַר-לוֹ לוֹט אֶת כָּל-כְּפַר הַיָּרְדֵּן וַיֵּסַע לוֹט מִקֶּדֶם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אֲחִיו: יֵב אֲבָרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן וְלוֹט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכְּפָר וַיֵּאֱהָל עַד-סְדֹם: יֵב וְאֲנָשִׁי סְדֹם רָעִים וְחָטָאִים לִי-ה-ו-ה מְאֹד:

א. סמנו במדגש את ההצעה שהציע אברהם ללוט.

ב. אם לוט ילך ומינה, להיכן ילך אברהם?

אם לוט ילך ושמאלה, להיכן ילך אברהם?

ג. התורה מדסה את כפר הירדן לשני מקומות נוספים. מה הם שני המקומות?

ד. כיצד מתארת התורה את התנהגותם של אנשי סדום? (העתיקו את המילים מהפסוק.)

"וְאֲנָשִׁי סְדֹם _____ וְ _____ לֵה' _____."

71. הבטחת הארץ והבטחת הזרע (פרק י"ג פסוקים י"ד-י"ח)

א. הקדמה

אחרי פרידתו של לוט, נגלה ה' אל אברם והבטיח לו את הבטחת הארץ והבטחת הזרע. הבטחת הארץ - כל הארץ שהוא רואה תהיה שלו ושל זרעו. הבטחת הזרע - עתיד לצאת ממנו עם גדול, שאי אפשר יהיה למנותו. שתי ההבטחות נראו באותו זמן רחוקות מאוד ממימוש, משום שהארץ הייתה מיושבת כולה בעמי כנען (ולא היה נראה שהם מתכננים לעזוב), וכן משום ששרי הייתה עקרה¹ וכלל לא היו להם ילדים. למרות זאת (ואולי דווקא בגלל זה) - ה' ציווה על אברם:

1. לשאת את עיניו ולראות בעיניו את הארץ שעתידיה להיות כולה שלו.
2. ללכת בארץ לאורכה ולרוחבה.

- כל זאת כדי לקשר אותו לארץ ולהרגשת הבעלות על הארץ.²

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יד וי-ה-ו-ה אָמַר אֶל-אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד-לוֹט מֵעֲמוֹ³ שָׂא נָא עֵינֶיךָ הָרֹם עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אַתָּה שָׂם⁴ צִפְנָה וְנִגְפָה דְרֹמָה וְקִדְמָה מִזְרָחָה וּמִמָּוֶה מִעֲרֵבָה: טו כִּי אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעַךָ עַד-עוֹלָם: טז וְשִׁמְתִּי אֶת-זֶרְעֶךָ כְּעֶפְרַיִם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם-יוֹכֵל אִישׁ לְמִנּוֹת אֶת-עֶפְרַיִם הָאָרֶץ גַּם-זֶרְעֶךָ יִמָּנֶה כִּמוֹ שְׂאִי אִפְשָׁר לְמִנּוֹת אֶת עֶפְרַיִם הָאָרֶץ, כִּךְ גַּם אֶת הַזֶּרַע (העם) שִׁיֵּצֵא מִמֶּךָ אִי אִפְשָׁר יִהְיֶה לְמִנּוֹת: יז קוֹם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאַרְפָּה וּלְרַחֲבָה כִּי לְךָ אֶתְנַנָּה: יח וַיֵּאָהֵל אַבְרָם הַתְּהֵלֵךְ בָּאָרֶץ וְהַעֲבִיר אוֹהֶלוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם כַּמִּצְוֹת ה'.⁵ עַד שֶׁבִסּוּפּוֹ שֶׁל דָּבָר: וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיִּבְנוּ-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה-י: ה: ו

ג. מנגינת הכתוב

ה' נתן לנו את ארץ ישראל לאחוזת עולם.
ההליכה ברחבי ארץ ישראל וההסתכלות בנופיה מחזקות את הקשר שלנו לארץ ישראל.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחבורת:

בצד ימין, למידה מתוך הפסוקים:

- משימות א', ב' עוסקות בהבטחות הארץ והזרע.
- משימה ג' עוסקת בהתיישבותו של אברם בחברון.

1 "ותהי שרי עקרה, אין לה ולד" (י"א, ל').

2 "דעת מקרא" בשם "בעל הדיוקים": "הקב"ה רצה שאברהם יתהלך הליכה זאת, אשר תקנה לו מלבד ידיעת הבעלות גם את הרגשת הבעלות עליה משום 'חביבותא דאברהם אבינו'. ויש אומרים שבהליכה זו היה מעין קניין על הארץ. הנצי"ב כותב: "פעולת ההילוך עד מקום ראות עיניו היה אות לקנין" (י"ז). ועיינו עוד בתרגום יונתן, וכן בדברי הרמב"ן כאן.

3 מכאן שאין ללוט חלק בהבטחות שהבטיח כאן ה' לאברם (ועיינו עוד בפירושו של הנצי"ב, "העמק דבר").

4 אברם היה בין בית אל ובין העי.

5 עיינו רמב"ן, "העמק דבר" וכן ב"דעת מקרא".

6 זהו המזבח השלישי שאברם בנה (אחרי המזבחות בשכם ובבית אל). ייתכן שבנה את המזבח כדי להודות לה' על הבטחת הארץ והזרע, ייתכן שמטרתו הייתה לעבוד את ה' ולפרסם את שמו, ואולי שני הדברים גם יחד.

- ציור שנועד להמחיש, שטיול בארץ ישראל הוא הליכה בדרכי אבותינו ומחזק את הקשר שלנו לארץ.
 - פעילות שבה מתנסים התלמידים במניית גרגירי חול... בהקשר זה אפשר לפתח בכיתה שיחה בעניין משמעות המשל שממשילה התורה את עם ישראל לעפר הארץ.
- (כדאי לוודא שהתלמידים מורחים **רק מעט דבק**, ובנוסף משאירים את החוברות פתוחות עד **שכל הדבק יתייבש**).

הרחבות והמחשות נוספות:

- נושא הכיוונים - "צפונה ונגבה וקדמה וימה" - הוא קשה עבור הרבה ילדים בכיתה א'.
ובכל זאת, אם המורה חושב שזה מתאים לתלמידי כיתתו, הוא יכול לשקול לפתח את הנושא.
אפשר לציין את הכיוונים בתוך הכיתה (על גבי הקירות).
אפשר לצאת לחצר ולשחק ("כולם רצים לצד צפון" וכדומה).
אפשר לנסות ולהבין את פשר השמות ("ימה" - הצד של הים, "מערב" - הצד בו השמש שוקעת בערב וכו').
- להביא לכיתה את השיר של דדי גראוכר: "כי את כל הארץ אשר אתה רואה..."
- להביא לכיתה את השיר של יורם טהרלב: "קום והתהלך בארץ".
- להיזכר בפסוקים אלה כשיוצאים עם התלמידים לטיול.
- לבקש מהילדים לספר על טיולים שהם טיילו בארץ עם המשפחה או עם חברים.

הַבִּטָּחַת הָאָרֶץ וְהַבִּטָּחַת הַזֶּרַע

(פֶּרֶק יג פִּסּוּקִים יד-יח)

י וַיֹּהֲ-לֵה-אֱמֶר אֶל-אַבְרָם אַחֲרֵי הַפֶּרֶד-לוֹט מַעֲמֹו שֶׁאֵן נָא עֵינֶיךָ
וּרְאֵה מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אַתָּה שָׁם צִפְנָה וּנְגַבָּה וּקְדָמָה וַיִּמָּה׃ טו כִּי אֶת-
כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לָךְ אֶתְנַנָּה וְלִדְוֹעָה עַד-עוֹלָם׃ טז וְשִׁמְתִּי
אֶת-דְּוֹעָה כַּעֲפֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁרֹו אִם יוֹכֵל אִישׁ לְמוֹנֹת אֶת-עַפְר הָאָרֶץ
גַּם-דְּוֹעָה יִמְנָה׃ יז קוֹם הִתְחַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחְבָּה כִּי לָךְ אֶתְנַנָּה׃
יח וַיֹּאחֶל אַבְרָם וַיֵּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלָנִי מִמְרָא אֲשֶׁר בַּחֲבֹרָו וַיִּבְנֶה-שָׁם מִזְבֵּחַ
לַיֹּה-וָה׃

א. שְׁתֵּי הַבְּטָחוֹת הַבְּטִיחַ ה' לְאַבְרָם.
1. סָמְנוּ בְּמַדְגֵּשׁ אֶת הַהֶבְטָחָה הָרִאשׁוֹנָה.
2. סָמְנוּ בְּצִבְעָה אַחֵר אֶת הַהֶבְטָחָה הַשְּׁנִיָּה.

ב. השלימו את המלים החסרות:

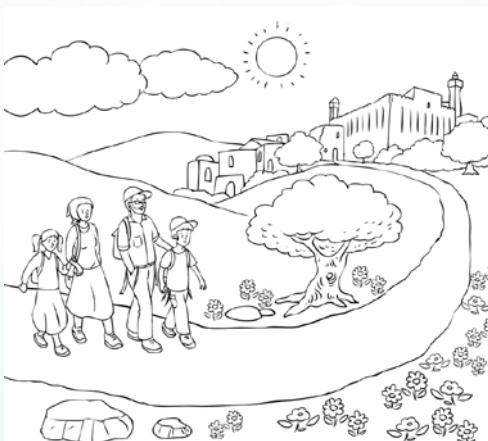
1. "כִּי אֶת כָּל _____ אֲשֶׁר אֶתָּה רֹאֶה _____ אֲתִנֶּנָּה..."
2. "וְשִׁמְתִּי אֶת _____ כַּעֲפֹר הָאָרֶץ..."

ג. עֵינֵינוּ בַּפִּסּוּק יח וְעֵנֹ:

1. היכן התיישב אברהם?
2. מה בנה אברהם בחברון?

”וְאַקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם... וְאוֹלַךְ אֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן”

(יְהוֹשֻׁעַ כֹּד)

- א. הביאו קצת (ממש קצת!) חול מהקצצר.
- ב. מרחו קצת (ממש קצת!) דבק על השביל שבו פוסעים הילדים.
- ג. פזרו את גרגירי החול על הדבקה.
- ד. נצרו את הדף מעדף גרגירי החול.
- ה. וסו למנות את גרגירי החול.
- ו. האם הצלחתם?...

וְשִׁמְתִי אֶת־זֶרְעֶךָ בְּעֶפְרָה הָאָרֶץ
אֲשֶׁרוֹ אִם־יִוָּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת־עֶפְרָה הָאָרֶץ גַּם־זֶרְעֶךָ יִמְנֶה׃

צבעו את הציור להנאתכם!